

บทที่ 2

ความหมายของคำ

เรื่องของความหมายเป็นเรื่องของความคิด และความคิดอันเนื่องกับความหมายมีมากมายหลายประการ ไม่อาจกล่าวให้หมดสิ้นได้ ในที่นี้จะหยิบยกมากล่าวเพียง ๓-๓ เรื่องที่น่าสนใจ คือ

๑. ความหมายแฝง ๒. คำอุปมา ๓. ความหมายสัมพันธ์กับเสียง

๑. ความหมายแฝง คือ ความหมายย่อยที่แฝงอยู่ในความหมายใหญ่ แฉะรายละเอียดบางอย่างไว้ในความหมายนั้นๆ ที่เรียกความหมายก็คือ เป็นความหมายเงาๆ ซ่อนเร้นอยู่ในความหมายของคำ ถ้าไม่พิจารณาให้ดีก็อาจจะไม่เห็น ถึงเห็นแล้ว จะแยกออกมาเป็นความหมายรองอีกความหมายหนึ่งก็ไม่ได้ ความหมายแฝงมักปรากฏในคำกริยาและคำขยาย ดังนี้

ก. บอกทิศทาง มีทั้ง บน ล่าง หน้า หลัง ใกล้ หรือไปคนละทาง ได้แก่

ขึ้นบน ขึ้นข้างบน คำ ขึ้น บอกให้รู้ว่า ต้องเคลื่อนจากต่ำไปสูง ใช้ขยายคำอื่นก็ได้ เป็น ยกขึ้น ตั้งขึ้น ได้ขึ้น ฯลฯ ใช้คำ ขึ้น เป็นกริยาก็ได้ เช่น ขึ้นบันได ขึ้นต้นไม้ บางที่ใช้ ขึ้นบน หรือ ขึ้นข้างบน เช่น น้ำมันลอยเป็นผาขึ้นข้างบน บางทีก็ใช้ ขึ้น ไป แต่บางที่ไม่ต้องใช้ ไป หรือ บน ก็รู้ได้ว่าหมายถึงเคลื่อนจากต่ำไปสูง คำอื่นๆ ที่บอกทิศทางอย่างเดียวกันนี้ได้แก่ ฟู (พองขึ้น อูดขึ้น) พอง (โป่งขึ้น บวมขึ้น) เขย่ง (พุงตัวสูงขึ้น) ชะเง้อ (ชูคอขึ้น) แหงน (หงายหน้าขึ้น) เงย (ยกหน้าขึ้นจากก้ม)

ลงล่าง ลงข้างล่าง ลง บอกให้รู้ว่าเคลื่อนจากสูงไปต่ำ มีลักษณะตรงข้ามกับ ขึ้น อาจใช้ขยายคำอื่นเป็น ยกลง วางลง เอานอนลง หรือใช้ ลง เป็นกริยาเช่น ลงบันได ลงเรือ บางที

ก็ใช้ ลงล่าง ลงข้างล่าง หรือ ลงมา คำ *ล่าง* *ข้างล่าง* หรือ *มว* เพียงช่วยประกอบเท่านั้น คำอื่นๆ ได้แก่ *ตก* (พลัด หลง หล่นลง) *ตั้ง* (ตรงลงมา) *หล่น* (ตกลงมา ร่วงลง) *ก้ม* (โด้งตัวลง) *ย้อย* (ห้อยลง ไหลเป็นทางลงมา) *หยด* (ไหล หยดลงมา) *ร่วง* (หล่นลง หลุดลง) เหล่านี้หมายความว่า ลงล่าง ทั้งสิ้น เวลาใช้มักใช้ *ลง* ประกอบเพื่อบ่งชี้ด้วยเป็น ตกลง ตั้งลง หล่นลง ร่วงลง บางทีหมายถึง *ทำให้ลง* ก็มี เช่น *หยอด* ทำให้ลงทีละน้อย) *เท* (ทำให้ลง ไม่จำกัดคราวละมากหรือน้อย)

เข้าใน เข้าข้างใน คำ *เข้า* บอกให้รู้ว่า เคลื่อนไปข้างใน ใน หรือ ข้างใน ช่วยเน้นความ บางทีถ้าใช้คำอื่นยังใช้ *เข้าไป* ประกอบด้วย ทำให้รู้ได้แน่ว่า ความหมายของคำนั้นต้องมีความหมายว่าเคลื่อนไปข้างใน เช่น *ฉีดยา* (เอายาฉีดเข้าไปในร่างกาย ฯลฯ) *บุกเบิก* (ล่องลำเข้าไป) *อัด ยัด* (ดันเข้าไปให้แน่น)

ออกนอก ออกข้างนอก *ออก* บอกให้รู้ว่า เคลื่อนไปข้างนอก นอกจากมี *นอก* หรือ *ข้างนอก* ช่วยเน้นความ บางทีใช้ *ออกมา* ประกอบอีกด้วย เพื่อให้รู้แน่ๆ คำนั้นหมายความว่าเคลื่อนไปข้างนอก คำ *ช้อน* (ทำอาการจะเอาเจียนออกมา) *บัว* (คายน้ำหรือของเหลวออกนอกปาก) *ก้ม* (ทำน้ำลายหรือสิ่งที่ไม่ต้องการให้ออกพ้นปากโดยแรง) ต่างหมายความว่าทำให้ออกมาทั้งสิ้น

ถอยหลัง *ถอย* ย่อมหมายความว่า ยกเท้า หรือกระเถิบหรือร่นไปข้างหลัง ไม่จำเป็นต้องใช้หลังก็เป็นทีที่เข้าใจ ทีมาใช้ *ถอยหน้าถอยหลัง* เป็นเพียงการช้อนคำเพื่อเสียง มิได้มุ่งเรื่องความหมาย เพราะที่จริงแล้ว *ถอยหน้า* ไม่ได้

ก้าวหน้า ก้าว ย่อมหมายความว่า ยกเท้าเดินไปข้างหน้า อาการที่ไปข้างหน้าเช่นนี้ได้แก่ *ร่น* *ดัน* *ผลัก* *ดัน* *ไส* เหล่านี้ล้วนแต่ทำอาการให้สิ่งของที่อยู่ข้างหน้าเคลื่อนไป ทิศทางที่ไปจึงเป็นด้านหน้า บางทีเราใช้คำ *ไป* ขยาย แม้ว่า *ไป* จะบอกเพียงเคลื่อนที่ แต่ก็เป็นการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า หากไปทิศทางอื่นจะต้องมีคำบอกกำกับไว้ เช่น *วิ่งไปทางโน้น* *วิ่งไปข้างล่าง* *ไสของออกไปข้างนอก*

เข้าใกล้ คำที่แสดงอาการเข้าใกล้ เข้ามาใกล้ ใกล้เข้ามาได้แก่ *กรวย* (เจียดใกล้เข้าไปอย่างไม่มีคารวะ) *เฉียด* (ใกล้เข้าไปเกือบชิด) *ประชิด* (เข้าใกล้เกือบถึงตัว) *กระชั้น*

(ใกล้เข้ามา)

แยกไปคนละทาง บางทีก็^{ที่}ไม่รู้ทิศทางว่าไปทางใดบ้าง
ได้แก่ *ปะทุ* (แตกออก) *ระเบิด* (ปะทุออก) *เตลิด* *กระเจิดกระเจิง*
(แตก फैนผ่านไปไม่รู้ทิศทาง) *กระจัดกระจาย* (แตกซ่านเซ็นไป)

ข. บอกการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นไปได้มากมายหลาย
ลักษณะดังนี้

เคลื่อนไหวตลอดเวลา ได้แก่ *ไหว* (สั่นรัวอยู่เสมอ)
หยุกหยิก หรือ *ยุกยิก* (กระดิกหรือไม้อยู่หนึ่งตลอดเวลา) *ตุกติก* (ชัก
ไปชักมาไม่นิ่ง)

เคลื่อนจากที่ ได้แก่ *ขยับ* (เลื่อนไปไม่มาก) *เขยิบ*
(เลื่อนไปมากพอ จนเกือบจะเคลื่อนจากที่เดิม) *กระเียบ* *กระถด*
(ขยับไป เลื่อนไป) *กลิ้ง* (หลบไปจากที่เดิม) คำ *เขยื้อน* *เคลื่อน*
เลื่อน ตลอดจน *ย้าย* *โยกย้าย* ต่างก็ล้วนเคลื่อนจากที่ทั้งสิ้น
ห่างไปมากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่ความหมาย

เคลื่อนไปเคลื่อนมา ได้แก่ *สอกแสก* (เหลียวซ้ายแล
ขวาทำทางลูกกลมไม้อยู่หนึ่ง) *วอกแวก* (ใจไม้อยู่หนึ่ง ไหวไปทางโน้น
ทางนี้) [ดู ภาคผนวก ประกอบ ... บรรณาธิการ] *กลอก* (ทำให้
กลิ้งไปมาอย่างกลอกไข่ หรือเคลื่อนไปมาอย่างกลอกตา) *เขย่าว*
(ทำให้สั่นไปมา ไหวไปมา)

เคลื่อนไปบ้างมาบ้างสับสน ได้แก่ *ซวกไชว* (เดินไป
บ้างมาบ้าง) *พลุกพ่วน* (ซวกไชว เกะกะ) *สับสน* (ไปบ้าง
มาบ้างปะปนกันยุ่ง) *สว่น* (ไปบ้างมาบ้างทางที่ตรงข้ามกัน)

เคลื่อนไหวไปทีละมากๆ ได้แก่ *กรู* (วิ่งเข้าไปพร้อม
กัน) *พรู* (วิ่งลงพร้อมกันทีละมากๆ) *กลุ่มรุ่ม* (คนหลายคนประดังกัน
เข้าไป) *ฮ้อ* (ลุกขึ้นพร้อมกัน กลุ่มรุ่มกันเข้าไป) *แห่* (ไปกัน
มากๆ เป็นพวกเป็นหมู่) *รุ่ม* (ช่วยกัน) *ประดัง* (ยึดเหยียดกันเข้าไป)

ค. บอกการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับเวลา ดังนี้

บอกเวลาที่ทำโดยฉับไวและฉับพลัน ได้แก่ คำ *ผลุบ*
(ต่ำลงหรือเข้าไปโดยเร็ว) *ผลุด* (หลุด หรือมุดเข้าหรือออกโดย
เร็ว) *ผลุนผลัน* (ทำโดยไม่รี้งรอ) *หุนหัน* (ทำโดยไม่รี้งรอด้วย
อารมณ์ฉุนเฉียว) *บวบับ* (ทำโดยรีบร้อนทันทีทันใด) *รูด* (รีบไป)
พรวด (เป็นไปอย่างรวดเร็ว) *พรวดพราด* (ทำโดยรวดเร็ว)
กรวาก (ตรงเข้าไปโดยเร็ว) *จู่* (ตรงเข้าไปโดยไม่รี้งรอ)

บอกอาการที่กระทำอย่างซ้ำๆ ซ้ำๆ ได้แก่ ตา ตะบิด ตะบอย (ทำให้ชักซ้ำ) แอน (ชักซ้ำทำให้เสียเวลา) ไอ้เอ้ (ชักซ้ำ) เนิบๆ เนิบนาบ (ซ้ำ ซ้ำๆ) อืดอาด ยืดอาด (ทำให้ช้านานออกไป) เหวอะ (วิ่งซ้ำๆ)

ง. บอกอาการหรือลักษณะของคนบางจำพวก ดังนี้

ลักษณะของผู้หญิง ได้แก่ อ่อนแอ ข่มข้อย อ่อนหวาน อ่อนโยน ละมุนละไม ละมุนละม่อม กริยาอาการของผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงสาว ได้แก่ กระเจ้ากระงอด กระชดกระช้อย กระพัดกระเฟียด กระตุงกระตั่ง สะบัดสะบั้ง ดัดจริต

ลักษณะของผู้ชาย ได้แก่ บึกบึน ล้ำสัน ทรหด ทะลึ่ง ตึงตัง กลิ้งแกลิ่ง กรุ่มกริม

ลักษณะของเด็ก ได้แก่ จ๋มจ๋า เจ้าเนื้อ ขี้อ่อน โยเย ขี้แย งอแง

ลักษณะของคนแก่ ได้แก่ งกเงิน หง่อม งอแงง ย่องแย่ง งอนแง่น ส่วน กระข่มกระชวย นั้นเป็นลักษณะของคนแก่ที่ผิวพรรณยังสดใสและท่าทางยังกระปรี้กระเปร่า

ลักษณะของคนที่แข็งแรงและขยันขันแข็ง ได้แก่ คล่องแคล่ว ว่องไว กระปรี้กระเปร่า กระฉับกระเฉง ทะมัดทะแมง

จ. บอกลักษณะของสิ่งที่มีรวมอยู่เป็นจำนวนมากๆ ได้แก่ อยู่ยิบ (รวมกันอยู่มากๆ อย่างหนอน) ยัดเยียด (เบียดกันแน่น มักใช้กับคนจำนวนมากไปรวมกันอยู่ในที่แคบ) พริกพร้อม (รวมกันอยู่พร้อมหน้าพร้อมตา) สล้าง (ตั้งอยู่สูงเด่นเป็นหมู่เป็นพวก) สลอน (ดูให้เห็นตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้าง) พรุณ (เป็นรูปๆ ไปด้วย)

ฉ. บอกคุณสมบัติบางอย่างของกริยา

คำกริยาที่ใช้กับของเหลว ได้แก่ ราว (เทของเหลวๆ ให้แผ่ไปเพรีอไป) วก (เอาอุ้งมือตักน้ำขึ้นมา) วิด (วิดหรือสูบน้ำออกไป) กระเซ็น (อาการที่น้ำกระเด็นเป็นฝอย) จุ่ม จุ่ม (จุ่มในของเหลว) แฉ (จมน้ำในน้ำ)

คำกริยาที่ใช้กับเสียง ได้แก่ แผด (ออกเสียงดัง) ตะเบ็ง (กลั่นใจเบ็งเสียงให้ดัง) เป่ล่ง (ออกเสียง) ร้อง (เปล่งเสียงดัง) เรี่ยก (ออกเสียงดังให้รู้ตัวหรือให้มาหา) ตะโกน (เรี่ยกด้วยเสียงดัง) ตวาด (แผดเสียงดังด้วยความโกรธ) ตะคอก (ขู่ว่าตวาดเสียงดัง) พูด (ออกเสียงเป็นถ้อยคำ) กระซิบ (พูดเบาๆ)

ผู้พูด : พยางค์ย่อย : เสียงพยัญชนะต้น : เสียงพยัญชนะกลาง : เสียงพยัญชนะท้าย : พยางค์ :
ในภาษาไทยจึงแยกออกได้ดังนี้

ก. คำอุปมาที่ได้มาจากคำที่มีใช้อยู่แล้ว โดยมากเป็น
ชื่อสัตว์ชนิดต่างๆ ได้แก่

ลิง (ชน อยู่ไม่สุข เหมือนลิง)

ควาย (โง่ ทึ่ม ให้คนจูงจุมูกได้ง่าย)

วัวควาย (ทำงานหนักอย่างไม่เงยหน้าอ้าปาก เพราะ

ถูกใช้ ดังว่า ทำงานเหมือนวัวเหมือนควาย)

เสือ (ดุ และร้าย ช่างคนได้ไม่แพ้เสือ)

หมู (อ้วน กินจุ กินไม่เลือก)

เต่า (ช้า รุ่มง่าม)

ปลิง (เกาะไม่ยอมปล่อย เพื่อถือประโยชน์จากคนอื่น

โดยตัวเองไม่ต้องทำอะไร)

